

Juan Gabriel Vásquez

De terugblik

Vertaald uit het Spaans door Brigitte Coopmans

SIGNATUUR

2023

1

Naar hij me zelf vertelde, was Sergio Cabrera al drie dagen in Lissabon toen hij gebeld werd dat zijn vader een ongeluk had gehad. Het telefoontje kwam terwijl ze in de Jardim da Praça do Império waren, een groot park met brede, geplaveide paden, waar zijn dochter Amalia, die toen vijf jaar oud was, het opstandige fietsje dat ze net cadeau had gekregen onder controle probeerde te krijgen. Sergio zat naast Silvia op een stenen bankje, maar op dat moment moest hij naar de rand van het park lopen, alsof hij met een ander in de buurt de details van wat er gebeurd was niet goed in zich op kon nemen. Blijkbaar had Fausto Cabrera in zijn appartement in Bogotá op de bank in de woonkamer de krant zitten lezen toen hij ineens bedacht dat hij de voordeur niet op de knip had gedaan, en hij was abrupt opgestaan en had een black-out gekregen. Nayibe, zijn tweede vrouw, was achter hem aan gelopen om te zeggen dat hij zich niet druk moest maken en moest gaan zitten, de deur zat namelijk al op de knip, en kon Fausto nog net in haar armen opvangen voordat hij tegen de grond zou gaan. Ze had meteen hun dochter Lina gebeld, die een paar dagen in Madrid verbleef, en het was Lina die het nu aan Sergio vertelde.

‘De ambulance schijnt onderweg te zijn,’ zei ze. ‘Wat moeten we doen?’

‘Afwachten,’ zei Sergio. ‘Het komt allemaal goed.’ Maar dat geloofde hij niet echt. Hoewel Fausto altijd een benijdenswaardig goede gezondheid had genoten en fysiek net zo sterk was als iemand van twintig jaar jonger, was hij ook net tweeennegentig geworden, en op zo’n leeftijd grijpt alles dieper in: ziektes zijn bedreigender, ongelukken gevaarlijker. Hij stond nog steeds om vijf uur ’s ochtends op voor zijn tai-chioefeningen, maar zijn energie was tanende en hij moest steeds grotere concessies doen aan zijn aftakelende lichaam. Aangezien hij aan helderheid van geest geen greintje had ingeboet, irriteerde hem dat vreselijk. Het samenleven met hem was, voor zover Sergio daar iets van wist, een lastige, gespannen aangelegenheid geworden, daarom had niemand ook bezwaar gemaakt toen hij aankondigde dat hij op reis zou gaan naar Peking en Shanghai. Het was een reis van drie maanden naar plaatsen waar hij altijd gelukkig was geweest, waarbij zijn vroegere leerlingen van het Instituut voor Vreemde Talen hem een reeks huldeblijken zouden brengen: wat kon er misgaan? Natuurlijk, zo’n lange reis op zo’n gevorderde leeftijd leek misschien niet het verstandigste wat je kon doen, maar nog nooit had iemand Fausto Cabrera iets uit zijn hoofd kunnen praten. Hij ging dus naar China, nam de eerbetuigingen in ontvangst en was mooi op tijd terug in Colombia om zijn verjaardag te vieren. En nu, een paar weken nadat hij van de andere kant van de wereld was teruggekomen, had hij op het stukje tussen de bank en de voordeur van zijn huis een ongeluk gekregen en hing zijn leven aan een zijden draadje.

En het was niet zomaar een leven, dat moet gezegd. Fausto Cabrera was een gerenommeerde figuur over wie mensen in de theaterwereld (maar ook in die van film en televisie) spraken met het respect dat pioniers afdwingen, ondanks het feit

dat hij altijd omgeven was door controversen en net zoveel vrienden als vijanden had. Hij was de eerste geweest die de Stanislavski-methode had toegepast bij het voordragen van gedichten en niet alleen bij het vertolken van toneelpersonages; hij had scholen voor experimenteel theater opgericht in Medellín en Bogotá en één keer had hij het aangedurfd om de stierenvechtersarena van Santamaría om te toveren tot decor voor een stuk van Molière. Eind jaren veertig maakte hij radioprogramma's waarmee hij mensen op een andere manier naar poëzie leerde luisteren, en toen later de televisie haar intrede deed in Colombia was hij een van de eerste regisseurs van televisiedrama en een van de bekendste acteurs. Later, in woeliger tijden, gebruikte hij de reputatie die hij in de opvoeringskunsten had verworven als dekmantel om actief te zijn binnen het Colombiaanse communisme, en daarmee riep hij de haat van velen over zich af, totdat die jaren weer in de vergetelheid raakten. De jongere generaties herinnerden zich hem met name vanwege zijn rol in een film; dat was *La estrategia del caracol*, Sergio's bekendste film, misschien ook wel de film waar hij de meeste voldoening uit had gehaald, en waarin Fausto de rol van Jacinto speelde, een Spaanse anarchist die in hartje Bogotá een kleine volksrevolutie leidt. Hij speelde hem zo natuurlijk en zat zo lekker in de huid van zijn personage dat Sergio het, altijd als hij het over de film had, graag als volgt samenvatte: 'Hij speelde gewoon zichzelf.'

En nu, terwijl hij met Silvia aan zijn zijde het park uit liep, met aan één kant het Mosteiro dos Jerónimos en aan de andere het water van de rivier de Taag, en ondertussen Amalia in de gaten hield, die een eindje verderop worstelde met het stuur van haar fietsje, vroeg Sergio zich af of hij de afgelopen tijd niet de moeite had kunnen nemen om hem wat vaker op

te zoeken. Makkelijk was dat hoe dan ook niet geweest, want in zijn eigen leven waren er twee dingen die al zijn tijd en aandacht opslokten, waardoor er nauwelijks ruimte was voor andere zorgen. Aan de ene kant een televisieserie, aan de andere een poging om zijn huwelijk te redden. De serie vertelde het levensverhaal van journalist Jaime Garzón, zijn vriend en partner in crime, aan wiens briljante politieke-satireprogramma's in 1999 een abrupt einde kwam op de vroege ochtend dat hij door huurmoordenaars van extreemrechts werd doodgeschoten terwijl hij in zijn terreinwagen voor een rood stoplicht stond. Tegelijkertijd dreigde zijn huwelijk op de klippen te lopen, om redenen die voor Sergio noch zijn vrouw helemaal helder waren. Silvia was Portugees en zesentwintig jaar jonger dan hij; ze hadden elkaar in 2007 in Madrid leren kennen en een paar fijne jaren samen gehad in Bogotá, totdat er iets begon te haperen. Maar wat dan? Hoewel ze daar misschien niet echt achter zouden komen, leek uit elkaar gaan op dat moment de beste of althans de minst schadelijke optie, en Silvia vertrok naar Lissabon, wat niet was als een terugkeer naar haar eigen land en taal, maar alsof ze er ging schuilen voor een storm.

Sergio probeerde zo goed en zo kwaad als het ging zijn leven zonder hen voort te zetten, maar hij was zich er al die tijd van bewust dat de scheiding meer met hem deed dan hij wilde toegeven. En toen deed zich een kans voor waarop hij zonder het te weten had gewacht: de Filmoteca de Catalunya was bezig met een retrospectief van zijn films en de organisatoren nodigden Sergio uit om een lang weekend in Barcelona door te brengen, van donderdag 13 oktober tot en met de zondag erop. Er zou eerst een opening zijn, zo'n feestelijke happening met een glas cava en livemuziek, vol van handdrukken en

generieuze lofbetuigingen, wat altijd botste met zijn verlegen inborst, maar waar hij nooit nee tegen zei omdat hij diep vanbinnen vond dat zelfs een verlegenheid als de zijne geen excuus mocht zijn voor ondankbaarheid. Vervolgens zou Sergio drie dagen lang vertoningen van zijn eigen films bijwonen en daarover in gesprek gaan met een betrokken, ontwikkeld publiek. De gelegenheid was perfect. Sergio besloot de uitnodiging voor Barcelona meteen aan te grijpen voor een uitstapje naar Lissabon, om daar een paar dagen met zijn vrouw en dochter door te brengen en zijn gebroken gezin te lijmen, of op zijn minst de redenen achter de breuk te doorgronden. Het filminstituut regelde de tickets en hield daarbij rekening met zijn wensen.

Toen Sergio op 6 oktober op de luchthaven van Bogotá arriveerde, was dus zijn aansluiting naar Lissabon voor de volgende dag al geboekt. Vanuit de boardingroom belde hij zijn vader; nog nooit in zijn hele leven had hij het land verlaten zonder hem telefonisch gedag te zeggen. ‘Wanneer kom je terug?’ vroeg Fausto. ‘Over twee weken, papa,’ zei Sergio. ‘Oké, prima,’ zei Fausto. ‘Dan zien we elkaar als je terug bent.’ ‘Ja, we zien elkaar als ik terug ben,’ zei Sergio, terwijl hij bedacht dat ze in talloze telefoongesprekken talloze malen precies dezelfde zinnen hadden herhaald en dat die simpele woorden niet meer waren wat ze vroeger waren geweest; ze hadden hun waarde verloren, als munten die niet meer in omloop zijn. Op luchthaven El Prat stond een van de medewerkers van het retrospectief hem op te wachten, want Sergio had aangeboden al het materiaal dat ze nodig hadden in zijn handbagage mee te nemen: de harde schijven met de films, uiteraard, maar ook foto’s van de sets en zelfs een origineel script dat in de vitrines van het filminstituut tentoongesteld zou worden. De assistent

was een magere knul met een baard, een bril met een dik zwart montuur en een gevangenistruijke uit een stripboek, die met een uitdrukking van onverwoestbare ernst Sergio's koffer aannam en hem daarna vroeg of er nog iemand met hem meekwam. 'In dat geval,' verduidelijkte hij, 'reserveren we een tweepersoonskamer.'

'Mijn zoon komt,' zei Sergio. 'Zijn naam is Raúl. Maar dat weten ze bij het filminstituut al.'

Sergio had dat een paar dagen geleden besloten. Zelfs als hun relatie wel goed was geweest, had Silvia niet mee gekund, niet alleen omdat ze haar eigen werk had waar ze aanwezig moest zijn, maar ook omdat Amalia op het punt stond op een nieuwe school te beginnen. Het lag dan ook het meest voor de hand om Raúl te vragen, het enige kind uit zijn vorige huwelijk, die net aan zijn laatste jaar op de middelbare school was begonnen en in elke mail vroeg wanneer ze elkaar weer zouden zien. De afgelopen twee jaar was het er niet van gekomen, want Raúl woonde bij zijn moeder in Marbella, niet een plek waar Sergio doorgaans langs kwam op zijn reizen. Hij zou donderdagmiddag na school het vliegtuig nemen en net op tijd in Barcelona landen om de opening bij te wonen en een kleine drie dagen met zijn vader door te brengen, om films te zien die hij nog niet eerder had gezien en om andere opnieuw te zien, maar deze keer met het beeld en geluid van een bioscoopzaal. Alsof dit niet al reden genoeg was, was Raúl ook nog nooit in Barcelona geweest, en het idee om hem tegelijkertijd de stad en zijn films te kunnen laten zien was voor zijn vader buitengewoon verleidelijk. Dit was wat Sergio allemaal dacht terwijl hij iets voor negen uur 's avonds in Lissabon landde, en toen hij bij het verlaten van de luchthaven Silvia zag staan met haar stralende glimlach, had hij even de illusie

dat hij thuiskwam in plaats van op bezoek. Daarna zag hij dat Amalia er ook was om hem te verwelkomen; hoewel het voor haar veel te laat was, had het meisje nog genoeg energie om haar armen te spreiden en hem om de hals te vliegen, en Sergio begreep waarom deze hele omweg de moeite waard was geweest.

Het weerzien was zo mooi dat het hun niet eens kon schelen dat de luchtvaartmaatschappij zijn bagage was kwijtgeraakt. Van de drie koffers die Sergio in Bogotá had ingecheckt, was er maar één veilig en wel op zijn bestemming aangekomen, en de dame aan de gele balie bood geen andere oplossing dan op maandagochtend nog eens langs te komen op de luchthaven. Maar er was geen zoekgeraakte koffer of andere gebeurtenis die Sergio het gelukzalige gevoel kon afnemen dat hij zijn gezin terugzag. Op zaterdag liet hij zich, veel vroeger dan raadzaam met zijn jetlag, door Amalia bij de hand nemen voor een rondleiding door de wijk Benfica, die voor haar bestond uit de straat Manuel Ferreira de Andrade en de belangrijkste winkel daar: *pastelería* Califa. Hij kocht er haar lievelingskroketjes, bracht haar naar het verjaardagsfeest van een vriendinnetje, luisterde naar haar Portugese liedjes en probeerde mee te zingen, en op zondag deed hij dit alles nog eens over met Silvia erbij. 's Avonds zei hij tegen Silvia: 'Ik ben blij dat ik ben gekomen.' En dat was simpelweg waar.

Het telefoontje van zijn halfzus Lina was als een frontale botsing met een ongewenste werkelijkheid. Hij had die ochtend samen met Silvia de zoekgeraakte koffers van het vliegveld afgehaald, en op de terugweg hadden ze voor Amalia een fietsje gekocht met een veel te roze frame, lampjes op batterijen aan het stuur, een achterzitje voor de pop en een helm die bij het frame kleurde; dat was de reden waarom ze naar de

Jardim da Praça do Império waren gegaan, tegenover het Mosteiro dos Jerónimos, waar ze stonden toen ze het nieuws hoorden. Het was een kraakheldere dag en het water van de Taag fonkelde; het steen van de wandelpaden weerkaatste zo fel dat het pijn deed aan Sergio's ogen, en hij moest zijn zonnebril opzetten om verder te lopen naar de plek waar ze Silvia's auto hadden geparkeerd. Maar zijn tred was niet meer zo licht als voorheen en de frivole blijdschap om de nieuwe fiets, het plezier waarmee hij naar de ingespannen mond van het meisje keek als ze probeerde recht vooruit te fietsen, het was allemaal ineens naar de verdommenis.

Het was zeven uur 's avonds toen ze in de Manuel Ferreira de Andrade arriveerden. Voor nummer 19 laadde Sergio zijn zware koffers uit en sleepte ze verder naar de galerij, terwijl Silvia een blokje om reed om een parkeerplek te vinden. Op dat moment trilde de telefoon in zijn zak opnieuw en verscheen hetzelfde nummer weer op het beeldscherm. Zodra hij opnam, wist Sergio al wat Lina's stem zou gaan zeggen, hij wist precies welke woorden, zoveel zijn er niet waarmee je zeggen kunt wat Lina zou gaan zeggen. Toen zijn vrouw en dochter eraan kwamen, stond hij daar nog steeds, in die galerij met de marmeren vloer tussen de groen betegelde zuilen, als verlamd, al sloeg de wind vlagerig in zijn gezicht, met de telefoon nog in zijn hand en zijn koffers als twee zielige schoothondjes naast zich, en met ondanks alles het gevoel dat dit een gunstige samenloop van omstandigheden was, want hij had dit nieuws nergens anders ter wereld, in geen enkel ander gezelschap, willen ontvangen. Hij pakte Silvia's hand en zei, terwijl hij Amalia een stukje vooruit liet fietsen: 'Hij is net overleden.'

Het eerste wat hij deed toen ze boven in het appartement aankwamen, was zich opsluiten in Silvia's slaapkamer om zijn zus Marianella te bellen. Gedurende lange seconden huilden ze samen aan de telefoon, zonder elkaar iets te hoeven zeggen, slechts de beangstigende gewaarwording delend dat een heel leven – en niet alleen dat van Fausto Cabrera – zojuist was afgesloten. Marianella was twee jaar jonger dan Sergio, maar om redenen die ze nooit hadden proberen te doorgronden had dat leeftijdsverschil iets onwonderlijks of willekeurig, misschien omdat het gecompenseerd werd door hun persoonlijkheden: de jongere zus was altijd brutaler, rebelser en tegen-draadser geweest, terwijl haar oudere broer juist een geboren tobber en twijfelaar leek te zijn. Maar ze hadden zoveel meegemaakt samen, zulke andere dingen dan ze hadden moeten meemaken, dat ze al van heel jongs af aan een bijzondere loyaliteit aan elkaar voelden: de loyaliteit van mensen die weten dat hun leven voor een ander niet te begrijpen is en dat je alleen gelukkig kunt worden als je dit zonder verzet aanvaardt.

Sergio probeerde op afstand het verdriet van zijn zus te verzachten en hij kon niks beters verzinnen dan haar alles te vertellen wat hij over de dood van hun vader wist. Hij vertelde over de bank waarop hij zijn krant had zitten lezen, over de eigenwijsheid om die knip op de deur te gaan doen terwijl dat al gebeurd was, over hoe hij bewusteloos in de armen van zijn vrouw was gevallen. Hij vertelde dat Fausto niet eens meer de ziekenwagen in was gedragen, want toen de ambulancebroeders arriveerden, vertoonde hij al geen tekenen van leven meer. De overlijdensakte was ter plekke, in zijn eigen woonkamer, opgemaakt en nu was het wachten op de begrafenisondernemers. Dat was wat Lina hem had verteld, en ze had afge-

sloten met een rare zin, half cryptisch, half hoogdravend, die luidde: ‘Hij is op eigen benen gestorven, Sergio. Precies zoals hij geleefd heeft.’

Het was maandag 10 oktober 2016. De openingsceremonie in het filminstituut stond gepland voor donderdag 13 oktober om halfacht ’s avonds. Nadat hij het gesprek met Marianella had beëindigd, was Sergio aan het rekenen geslagen met vlucht- en overstaptijden en vergeleek hij op de computer de beschikbare reisroutes tussen Spanje en Colombia. Hoewel het tijdsverschil niet in zijn voordeel speelde, zag hij dat het, als hij zich haastte, niet onmogelijk was om naar Bogotá te vliegen en nog een laatste keer het gezicht van zijn vader te zien, Nayibe gedag te zeggen en Marianella te omhelzen, en met slechts een dag vertraging in Barcelona te arriveren om de rest van het retrospectief te kunnen bijwonen, naar zijn eigen films te kijken en vragen uit het publiek te beantwoorden. Maar die avond, nadat hij samen met Silvia en Amalia had gegeten, ging Sergio op de grijze bank liggen zonder de televisie aan te zetten en be kroop hem op een gegeven moment een gevoel dat hij nooit eerder had gehad. Daar, in dat onbekende appartement met de houten vloeren, bevond zich zijn familie, de familie die hem eerder al eens was ontvallen; en alsof dat nog niet genoeg was, wachtte Raúl in Barcelona op hem, en zo kreeg deze hele reis ineens het karakter van een hereniging. Misschien was dit wat Sergio dacht toen hij een besluit nam waarvan hij pas later inzag hoe vreemd het was.

‘Ik ga niet,’ zei hij tegen Silvia.

Hij zou niet naar Bogotá vliegen; hij zou niet naar de uitvaart van zijn vader gaan. Zijn afspraak met het filminstituut, zo zou zijn verklaring luiden als iemand ernaar zou vragen, bood onvoldoende tijd om op en neer te reizen, en hij kon

niet zomaar voorbijgaan aan al het geld en alle moeite die de organisatoren in het eerbetoon hadden gestoken. Ja, dat was de oplossing. Het spijt me zeer, zou hij tegen de vrouw van zijn vader zeggen, en daarmee zou hij niet liegen. Zijn verstandhouding met haar was hartelijk, maar in al die jaren dat ze in elkaars nabijheid hadden verkeerd, had hij nooit zoiets als een intieme relatie met haar opgebouwd. Voor haar hoefde Sergio er waarschijnlijk niet per se bij te zijn; zelf voelde hij zich, om redenen die hij niet helder onder woorden kon brengen, niet helemaal welkom in Bogotá.

‘Weet je het zeker?’ vroeg Silvia.

‘Heel zeker,’ zei Sergio. ‘Ik heb er lang over nagedacht. Ik hoor thuis tussen de levenden, niet tussen de doden.’

Alle media in Colombia berichtten over de dood van Fausto Cabrera. Tegen de tijd dat Sergio in Barcelona arriveerde, aan het einde van een asgrauwe woensdagochtend, stonden de Colombiaanse media al bol van de verhalen over het leven van zijn vader. Afgaande op het nieuws uit die tijd was er in het hele land geen acteur met wie hij niet ooit lessen had gevolgd bij de grote meester Seki Sano, geen fan die niet in de stierenvechtersarena was geweest om *De ingebeelde zieke* te zien, geen collega die hem niet had gebeld om hem te feliciteren toen hij de oevreprijs van het ministerie van Cultuur had gekregen. Radiozenders vonden oude opnames terug van Fausto die gedichten voordroeg van José Asunción Silva of León de Greiff, en op het internet dook een artikel op dat Sergio een paar jaar daarvoor in de Madrileense *ABC* had gepubliceerd. *Een goede burger*, schreef hij, *is niet iemand die zijn leven lang probeert te bewijzen dat zijn land het beste is; het is juist degene die probeert het land dat hem opneemt groot te*

maken, want dat is het beste eerbetoon aan het land dat hem geboren zag worden. Ook de social media deden hun duit in het zakje: uit die beerput stegen anonieme silhouetten en hoogdravende pseudoniemen op – Patriot, Vaandeldrager, Grootse Colombiaan – die de mensen herinnerden aan het activistische verleden van Fausto Cabrera en zijn relatie met de maoïstische guerrilla en riepen dat de enige goede communist een dode communist was. Op Sergio's telefoon bleven maar oproepen binnenkomen van verborgen en onbekende nummers, zijn WhatsApp stroomde vol met vragen en verzoeken, die hij zo beleefd mogelijk afwimpelde. Hij wist dat hij zich niet eeuwig kon blijven verstoppen, maar voor een paar uur nog, hoe langer hoe liever, wilde hij de herinneringen aan zijn vader voor zichzelf houden, herinneringen, zowel goede als slechte, die hem inmiddels belaagden.

De Filmoteca de Catalunya bracht hem onder in een luxe-hotel aan de Rambla del Raval, zo'n pand waar alle muren van glas zijn en alle lichtjes gekleurd, maar hij had geen tijd om van zijn kamer te genieten; de organisatoren namen hem meteen mee voor een welkomstlunch in een restaurant in de buurt. Hoewel ze er niets over hadden gezegd, merkte Sergio wel dat iedereen wist wat er was gebeurd: ze hadden de gespannen gelaatsuitdrukking van mensen die het terrein aftasten om te bepalen hoeveel hartelijkheid geoorloofd is, waar de wettelijke glimlachgrens ligt. Nog voordat het dessert werd opgediend onderbrak de programmadirecteur, een vriendelijke man met grote ogen en een montuurloze bril, wiens borstelige wenkbrauwen bijna liefdevol omhooggingen zodra hij over films begon, het gesprek om Sergio te bedanken voor zijn aanwezigheid, en hij zei er helder en duidelijk bij dat ze heel blij waren dat hij in Barcelona was, maar

dat het hem vrijstond om terug te vliegen naar Colombia als hij dat liever deed; het retrospectief was al georganiseerd, ze hadden de films al in huis, de expositie was al ingericht, en als Sergio zou besluiten zijn deelname af te blazen om bij zijn familie te kunnen zijn en zijn vader te begraven, zouden ze dat prima begrijpen. Sergio had al de tijd gehad om hem na te trekken: Octavi Martí had diverse films en ook dingen voor televisie geregisseerd en hij sprak over grote regisseurs met een vertrouwelijkheid die alleen is voorbehouden aan mensen die hen echt begrepen hebben. Soms leek het alsof hij alle films ter wereld had gezien, soms alsof hij als criticus over alle films had geschreven. Sergio mocht hem meteen, maar dat was niet de enige reden waarom hij antwoordde zoals hij deed.

‘Nee, ik blijf,’ zei hij.

‘Je zou ook kunnen gaan en kunnen terugkomen voor de afsluiting, als je wilt. Dan houden we nog een borrel aan het einde, praat je nog met wat mensen en dat is dat.’

‘Bedankt,’ zei Sergio. ‘Maar afspraak is afspraak.’

Aan het einde van de lunch kwam er op de stoel rechts van hem, die tijdens de koffie op mysterieuze wijze was vrijgekomen, een jonge meid zitten met een map waarvan ze de inhoud – meerdere bladzijden keurig geordende informatie – met de overdreven geduldige stem van een lerares begon uit te leggen. Een voor een somde ze de interviews op die de eregast de komende dagen zou geven, een lange lijst van geschreven pers, radio en televisie, die daar, op dat witte vel papier, wel een kolkende rivier leek die Sergio moest overzwemmen, alsof hij weer bij de militaire trainingen van vroeger was. In de map zat ook het programma van het retrospectief.

- 13 oktober: *Todos se van* (2015). Podiumgesprek met vragen uit het publiek.
- 14 oktober: *Golpe de estadio* (1998). Podiumgesprek met vragen uit het publiek.
- 15 oktober: *La estrategia del caracol* (1992). Podiumgesprek met vragen uit het publiek.
- 16-19 oktober: *Perder es cuestión de método* (2004), *Ilona llega con la lluvia* (1996), *Técnicas de duelo* (1989) en *Águilas no cazan moscas* (1994). Vertoning zonder deelname van Sergio Cabrera.

Sergio bedacht dat hij er nog wel een paar woorden aan had kunnen toevoegen: *Vertoning in een wereld waarin mijn vader niet meer bestaat*. Hij huiverde bij die gedachte, want de geest van Fausto Cabrera waarde rond in al zijn films, vaak niet eens alleen zijn geest, maar zijn persoon van vlees en bloed: de Spaanse anarchist, de portier van een zeemanshotel, de pastoor die de mis opdraagt bij een uitvaart. Nog nooit, sinds zijn allereerste korte film – een episode uit de reis van Alexander von Humboldt door Colombia – had hij een film voltooid zonder zich af te vragen wat zijn vader ervan zou vinden; en nog nooit had hij zich afgevraagd hoe het zou zijn om in deze nieuwe, verweesde wereld naar zijn films te kijken, en of films veranderen als de buitenwereld, de niet-gefilmde wereld, zo ingrijpend is veranderd; of er iets verandert aan de fotogrammen of de dialoogregels als de persoon die ze in meer dan één opzicht mogelijk heeft gemaakt er niet meer is. En terwijl hij met die jonge vrouw het programma zat door te nemen, kwam Octavi Martí even iets zeggen. Het was hem opgevallen dat er in de eerste drie films, die in het bijzijn van Sergio vertoond zouden worden, een soort omgekeerde chronologie zat, van

nieuw naar oud. Was dat met opzet zo gedaan?

‘Nee, maar het is goed zo,’ zei Sergio met een glimlach. ‘We kijken terug, toch? Dan wordt het in elk geval een echt retrospectief.’

Nadat ze het restaurant hadden verlaten, ging hij meteen door naar zijn kamer. De avond in Barcelona was de Colombiaanse ochtend, de ochtend van de begrafenis. Hij wilde Marianella spreken, die een verdrietige periode doormaakte. De afgelopen tijd was het contact met haar vader na een reeks onoplosbare ruzies zodanig verstoord geraakt dat het uiteindelijk helemaal was verbroken. Daarom klonk er door haar tranen heen woede toen ze opnam; want nu, na die pijnlijke verwijdering, was ze graag bij het overlijden van haar vader geweest. Maar niemand had haar op tijd ingelicht, al was het maar om haar de kans te geven zich zorgen te maken, en ze was ook niet uitgenodigd bij haar vader thuis om bij hem te zijn in de rituelen rond zijn dood. ‘Ze hebben me niet gebeld,’ klaagde Marianella. ‘Ze zeggen dat ik papa in zijn laatste levensjaren in de steek heb gelaten, dat ik hem op zijn oude dag heb laten zitten... Ze snappen het niet, Sergio, ze weten er niks van en ze snappen er niks van.’ De verborgen of nooit uitgesproken onenigheid die je in alle families hebt, de misverstanden en de niet of op een verkeerd moment uitgesproken woorden, het valse beeld dat we ons vormen van wat er in andermans hoofd of hart omgaat, dat complexe netwerk van stiltes zwoer nu samen tegen de sereniteit, en Marianella vertelde Sergio tussen haar tranen door dat zij ook niet naar de begrafenis zou gaan.

‘Nee, dat kan echt niet,’ zei Sergio. ‘Jij bent daar, je moet erheen.’

‘En jij dan?’ vroeg ze. ‘Waarom ben jij er niet?’

Sergio wist niet hoe hij het moest zeggen. Hij drong aan, met vage redenen, en kreeg zijn zus uiteindelijk zover dat ze toestemde: aangezien hun moeder negen jaar geleden was overleden en Sergio in het buitenland zat, was zij de familie, zij moest de familie vertegenwoordigen.

Die middag had hij zijn eerste interview in de lobby van het hotel. De journaliste legde uit dat hij een speciale plaats zou krijgen – de beroemde achterpagina van *La Vanguardia* – en dat het format vereiste dat ze zouden beginnen met wat korte biografische gegevens, zodat Sergio zich ineens in een politieverhoor bevond: hij was zesenzestig jaar oud, drie keer getrouwd, vier kinderen; hij was geboren in Medellín, had in China gewoond en in Spanje gewerkt; hij was atheïst. Het verbaasde hem niet dat de eerste vraag na dit verhoor geen vraag was, maar een blijk van deelneming: ‘Gecondoleerd met je vader.’ Wat hem wel overrompelde was zijn eigen antwoord, niet alleen omdat hij het zelf niet had zien aankomen, maar ook omdat hem, toen hij het gaf, het nare gevoel bekreep dat hij zijn mond voorbij had gepraat, alsof hij iemand had verraden.

‘Bedankt,’ zei hij. ‘Hij is vandaag overleden en ik kan niet naar zijn begrafenis.’

Dat was natuurlijk een leugen, een bewuste tijdsverschuiving van achtenveertig uur, die er hier, in de felgekleurde zetel in de hotellobby, niet toe deed; de kans dat de journaliste erachter zou komen was klein, en als dat wel gebeurde, zou ze het zonder meer wijten aan de verwardheid door het verdriet, aan het gedesoriënteerde gevoel van iemand die net een dierbare heeft verloren. Maar waarom? Waarom had hij gelogen? Hij vroeg zich af of hij zich achteraf schaamde voor zijn besluit om niet naar de begrafenis te gaan, alsof schaamte een reisge-

noot kan zijn die ons na een verlate start inhaalt. De journaliste wilde meer weten over zijn vader, een zoon uit een familie van militairen die de staatsgreep van Franco niet had gesteund, een republikeinse balling in Colombia, en Sergio bleef bedachtzaam antwoord geven op haar vragen, maar dat verraad aan zijn eigen emoties bleef hem dwarszitten.

‘O, dus hij heeft hier gewoond?’ zei de journaliste. ‘Hier in Barcelona?’

‘Ja, maar niet zo lang,’ zei Sergio.

‘Waar woonde hij dan?’

‘Dat weet ik niet,’ zei Sergio. ‘Dat heeft hij me nooit verteld. Ik denk niet dat hij het nog wist.’

Hij gaf nog twee interviews en verontschuldigde zich daarna bij het filminstituut; hij was moe, hij zou in zijn eentje gaan eten en daarna gaan slapen. ‘Prima, des te beter,’ zeiden ze, ‘morgen begint het echte werk.’ Hij ging naar zijn kamer, waar het dikke glas het rumoer dempte van de groepjes mensen die buiten onder de palmbomen zaten te drinken, en hij probeerde te gaan liggen, zijn ogen te sluiten, wat te rusten. Maar het lukte niet. Hij dacht aan de vragen die hem waren gesteld en de antwoorden die hij gewillig had gegeven, zich er constant van bewust dat spreken over film een van de moeilijkste dingen ter wereld was, omdat woorden alles ingewikkelder maakten en alleen maar voor misverstanden zorgden; toch was hij nu dankbaar voor dat verplichte nummer, want het leidde af van zijn verdriet en hield de somberte op afstand. Hij had vol lof gesproken over de roman van Wendy Guerra, waarop zijn film gebaseerd was, en hij had iets verteld over *Golpe de estadio*, een komedie waarin guerrillastrijders en soldaten een wapenstilstand afkondigen om naar een voetbalwedstrijd te kunnen kijken, en hij had ook nog gesproken over *Perder es*

cuestión de método en over zijn vriendschap met romanschrijver Santiago Gamboa; bij het beantwoorden van vragen over *La estrategia del caracol* moest hij talloze malen kort naar zijn vader verwijzen, die daar in Barcelona de Burgeroorlog had meegemaakt, voordat de jaren van ballingschap of omzwervingen begonnen die hem uiteindelijk naar Colombia zouden brengen. Maar waar, in welk deel van de stad, hij gewoond had? Zijn vader had het hem nooit verteld, of Sergio was het vergeten.

Hij kon de slaap niet vatten: de vermoeidheid, als die al bestaan had, was uit zijn ogen verdwenen. Misschien was het nog een staartje van de jetlag, het was immers nog geen vijf dagen geleden dat hij uit Colombia was aangekomen, of misschien ging er een soort elektrische stroom door zijn slapeloze lijf, maar Sergio kon niet in bed blijven liggen. Hij trok een jasje aan, want de temperatuur was flink gedaald, bekeek de reclamefolders in de kamer, zag een paar foto's die hem wel aanstonden en een paar minuten later was hij onderweg naar het dakterras van het hotel, waar hij een vrije stoel zocht en de jonge avond in staarde, de avond over de oude stad die zich vanaf daar naar de zee uitstrekte. De hemel was opgeklaard en een briesje deed de servetten opwaaien. Hij zat op een hoge stoel die daar, aan een glazen tafel geschoven, zo de straat opleek te kunnen kantelen. Hij wist niet wat er het eerst kwam, de serveerster met het glas rode wijn of de lastige vraag, maar daar was hij weer: als hij moest uitleggen waarom hij had besloten niet naar Bogotá af te reizen om het gezicht van zijn vader nog een laatste keer te zien, wat zou hij dan zeggen? Om bij Silvia en Amalia te zijn, natuurlijk; om hier in Barcelona zijn zoon Raúl te zien. Prima, maar was dat alles? Was er niet nog iets?

Beneden fonkelden de lichtjes in de wijk, die een voor een aansprongen, en links van hem leidde de rij lantaarns zijn ogen van de Ramblas naar de haven, naar het onzichtbare standbeeld van Columbus. Aan de hemel waren de lampjes te zien van de vliegtuigen die El Prat naderden. Hij pakte zijn telefoon – het witte licht verstoorde het gerieflijke schemerduister in de bar en trok de aandacht van zijn burens – en nam zijn WhatsAppberichten door. Hij telde zevenentwintig condoleances voordat hij bij een berichtje van Silvia kwam: *Hoe is het?* Hij antwoordde: *Goed. Ik zal het maar gewoon zeggen, ik denk aan je. Ik wil dat dit werkt.* En zij: *Het is belangrijk dat je nu aan je vader denkt. Denk je aan hem?* En hij: *Ik herinner me dingen, ja.* Maar het waren misvormde herinneringen die niet helder waren of zich aan het zicht onttrokken, vervelende herinneringen die de rustige avond enigszins verstoorde, deze eenzaamheid die hij vanaf morgen, als Raúl arriveerde, voorgoed kwijt zou zijn. *Al die conflicten*, schreef Sergio. *Hoeveel we ook samen hebben gedaan – in China, bij de guerrilla, in de film, op televisie – over het geheel genomen zijn mijn herinneringen niet positief, al doe ik nog zo mijn best ze mooier te maken.* Hij keek op: er vloog weer een vliegtuig over, maar deze keer moest het dichterbij zijn, want het geluid was in de verte te horen. *En toch weet ik, en ik zeg het zo vaak ik maar kan, dat ik mijn vaders leerling ben. Ik had nooit kunnen doen wat ik gedaan heb als ik niet in zijn wereld was opgegroeid.* Hij liet zijn telefoon zakken en keek omhoog, want het vliegtuig vloog nog steeds langs de inktzwarte hemel in zuidelijke richting, naar het vliegveld of naar waar Sergio dacht dat het vliegveld lag. Op dat moment trilde zijn telefoon (waarschijnlijk had Silvia geantwoord), maar Sergio keek niet naar het scherm, want zijn blik, die het vliegtuig had gevolgd, of de

piepkleine lichtjes ervan, en die over de stad met al zijn laagbouw dwaalde, stuitte nu op iets anders: het silhouet van een berg dat als een slapend beest aan de horizon lag, en boven op dat silhouet de vurige gloed van het kasteel. Hij voelde iets loskomen in zijn borst, want hij wist zeker dat hij nooit eerder op dat dakterras of op een vergelijkbare plek in Barcelona was geweest, maar er moest toch een reden zijn voor de ontroering die hem onverwachts bekreep nu hij besepte dat vanaf dit punt, vanaf het dakterras van het hotel, de Montjuïc te zien was.